

Hegemonisk femininitet

Konstruktion av hierarki bland 15-åriga tjejer i skolmiljö.

www.bildarkiv.se

Anna B Carlsdotter
Kandidatuppsats 15hp
Centrum för genusvetenskap
Lunds Universitet
Handledare: Malena Gustavsson
Examinator:

Abstrakt

Denna studie har till syfte att studera hur hierarkier bland tonårstjejer konstrueras, vilka är kriterierna och vem bestämmer dessa. Inspirerad av Connells (2005) maskulinitetsteori vill jag undersöka hur femininitet rangordnas. Med begreppen makt och hegemoni, studerar jag utifrån ett maktperspektiv relationerna inom en könskategori för att undersöka hur dess medlemmar rangordnar sig och vem som bestämmer hur denna ranking ska se ut. Med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv har jag genom deltagande observation studerat femtonåriga högstadieelever i sin vardagliga skolmiljö för att undersöka hur dessa tjejer rangordnar sig inom gruppen tjejer. Denna studie indikerar att det finns en rådande hegemonisk femininitet som baseras på utseende vars krav bestäms av den rådande hegemoniske maskuliniteten. Den manliga blicken blir tjejernas hierarki system inom vilket de rangordnar varandra, vilket innebär att hierarkin bestäms externt i spegling av hur killarna ser dem.

Anna B Carlsdotter

Nyckelord: hegemonisk femininitet, genus, heteronorm, social konstruktion, tjejer, skola.

Abstact

The purpose of this dissertation is to study how hierarchies among teenage girls are constructed, what criteria determine them and who decide on the criteria. Inspired by Connells (2005) theory of masculinity are hierarchies of femininity examined. With the concepts of power and hegemony, I study relationships within a gender category to examine how its members rank themselves and who decides what this ranking should look like. With a social constructivist perspective have I, through participant observation, studied 15-year old girls in their everyday school environment to examine how these girls rank themselves within their gender category. This study indicates that there is a hegemonic femininity that is based on physical appearance and determined by the hegemonic masculinity. The “male gaze” becomes the hierarchical system of the girls in which they rank each other, which means that the hierarchy is externally determined by mirroring how the boys see them.

Keywords: hegemonic femininity, gender, heteronorm, social konstruktion, girls, school.

Disposition

Abstact sv/eng

1. Inledning	s. 5
1:1 Syfte/Frågeställning	s. 5
1:2 Disposition	s. 5
2. Aktuell forskning	s. 6
3. Teoretisk referensram	s. 7
3:1 Sandra Lee Bartky	s. 8
3:2 Judith Butler	s. 10
3:2:1 Performativitetsteori	s. 10
3:2:2 Heterosexuellmatrix	s. 11
3:3 Reawyn Connell	s. 11
3:3:1 Genus	s. 12
3:3:2 Hegemoni	s. 13
4. Metod och material	s. 14
4:1 Epistemologiska utgångspunkter	s. 15
4:2 Metodval	s. 16
4:3 Urval	s. 17
4:4 Tillvägagångssätt	s. 18
4:5 Forskningsetiska övervägande	s. 18
5. Redovisning/Analys	s. 19
5:1 Med uppgivet ansikte	s. 19
5:2 Att vara sexig	s. 21
5:3 Idealtjejen	s. 23
5:4 Läderarmbandet	s. 26
6. Sammanfattning	s. 24
6:1 Blicken	s. 24
6:2 Iscensättande	s. 26
6:3 Heterosexuell attraktion	s. 28
6:4 Hegemoni	s. 30
7. Avslutning	s. 28
8. Referenslista	s. 31

1. Inledning

Jag promenerar genom ett vårvackert Malmö, det är den första riktigt varma dagen, folk går i t-shirts och uteserveringarna är fulla. Jag ser hur tonårstjejerna står i små grupper och spanar in varandra genom sina stora solglasögon. Den ena gruppen synar de andra grupperna upp och ner och säger några ord till sina kompisar varpå de fnissar, höjer ett ögonbryn eller snörper på munnen. Jag hör hur dom kommenterar de andra tjejernas frisyrer, kläder och kroppar;

- vilken stor rumpa hon hade då!, - hon har ju bara näsa i hela ansiktet!, - hon ser ju skallig ut!, - Är det en kille eller?, - Kolla in dom skosnörena!, - Oh nej, den tjejen är bara fel, fel, fel... finn fem fel. Hahaha!!

(Malmö, 2008-04-16)

Att vara klädd på ett visst sätt och se ut på ett visst sätt är av betydelse för vissa tonårstjejer när de kommenterar andra i samma ålder. De ”rätta” kläderna, ”rätta” kroppen, ”rätta” kvinnligheten berättar för oss att det även finns ett sätt att vara som är ”fel” vilket väcker funderingar hos mig om tonårstjejjers verklighet och vardag.

I mitt arbete som estetpedagog i grundskolan har jag hört många kommentarer av liknande karaktär som väckt mitt intresse för unga tjejers verklighet och hur maktrelationerna mellan tjejer etableras. Att ständigt vara beredd på att det när som helst kan komma ett uttalande, blick eller rörelse som bedömer ens rumpa, hår eller kvinnlighet tillhör dessa unga tjejers vardag. En vardag som genom detta skapar en maktarena som jag anser är extra spännande att studera då det både är killar som bedömer tjejer men även tjejer som bedömer tjejer.

I slutskedet av detta uppsatsarbete läste jag Christina Herrströms skönlitterära ungdomsbok ”Tusen gånger starkare” (2006) som utspelar sig i högstadiet och den boken hade förmågan att förflytta mig tillbaks känslomässigt ett par årtionden till att helt plötsligt vara 15 igen. Boken gjorde ett starkt intryck på mig i det avseendet att jag behöll känslan i kroppen som denna bok gav. Det har tagit sig uttryck i att citat ur boken återfinns i uppsatsen som kanske kan hjälpa till att förmedla en känsla eller en tanke. Främst är boken närvarande för att förmedla att mina observationer inte på något sätt är unika utan återfinns även av andra i olika sammanhang.

1:1 Syfte/Frågeställning

Syfte och frågeställnings presentation.

Med begrepp som hegemoni, vill jag utifrån ett maktperspektiv studera relationerna inom en könskategori för att undersöka hur de rangordnar sig och i så fall vad som bestämmer hur denna ranking ska se ut. Tidigare forskning visar på att det finns ett hierarkiskt system inom gruppen kvinnor samt viss forskning med användandet av begreppet hegemonisk femininitet (Schipper, 2007, Pyke & Johnsson, 2003). Inspirerad av R.W. Connell maskulinitetsteori kommer jag att titta på hur tjejerna placerar varandra och om det finns ett hierarkiskt system med en hegemonisk femininitet inom denna grupp. Med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ämnar jag genom deltagande observation studera femtonåriga högstadieselever i skolmiljö för att undersöka hur tjejer rangordnar sig.

Syftet med denna uppsats är att föra en diskussion om hur 15-åriga flickor konstruerar och organiserar hierarkier inom samma könskategori. Vad som ligger till grund för denna rangordning samt vad som bestämmer ordningen på en sådan hierarki är frågor som jag vill diskutera utifrån mitt insamlade material.

För att nå detta syfte söker jag svar på följande forskningsfråga:

Hur konstrueras och organiseras maktförhållande mellan feminiteter inom denna grupp av 15-åriga tjejer i skolmiljö?

1:2 Disposition

Denna uppsats har i inledningen behandlat uppsatsens födelse, syfte samt frågeställning och kommer i kapitel 2 att redovisa en del av den forskning som är gjord med ledord som tjejer i skolmiljö och hegemoni. Kapitel 3 presenterar de begrepp och teorier som jag valt att använda som ramverk och kapitel 4 innehåller det metodologiska kapitlet. Resultat/Analys avhandlas i kapitel 5 följt av en sammanfattande diskussion i kapitel 6. Till sist en avslutning som knyter ihop säcken, sammanfattar och återkommer till syfte och frågeställning.

2. Aktuell forskning

I detta avsnitt redovisas aktuell forskning med fokus på makt, hegemoni och normer i skolmiljö bland barn och ungdomar.

De senaste 20 åren har det gjorts mycket forskning i Sverige på hur unga tjejer upplever sin vardag. (Ganetz & Löfgren, 1991, Berggren, 2001, Ambjörnsson, 2004, Werner, 2008 mfl) I de nyare publikationerna hittar vi Ann Werners avhandling ”Smittsam” vars studie behandlar 14-16 åriga tjejers musikbruk och dess påverkan av hur de formar sina genusidentifikationer. (Werner, 2008) År 2007 kom Catrin Lundströms uppmärksammade avhandling ”Svenska Latinas – Ras, klass och kön ut Svenskhetens geografi” där hon genom att intervjua gymnasietjejer med latinamerikans bakgrund undersökt vilken roll ras och ursprung utgör för centrala idéer i vår nations informella gränsdragning. Lundström vill studera hur tjejerna formas och samspelar med andra maktordningar. (Lundström, 2007:29ff) Skolan tillhör barns och ungdomars vardagsarena där de tillbringar den mesta delen av dagen vilket har stor betydelse i deras liv. Av den anledningen är skolan en given forskningsmiljö när man studerar barn och ungdomars vardag vilket är synligt i all den forskning som är utförd i den miljön oavsett om det är klass, ras, heteronorm eller hierarkier som studeras. (Ambjörnsson, 2004, Grewin, 2001, Martinsson, 2008, mfl) År 2004 kom Fanny Ambjörnssons avhandling ” *I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasieelever*” som blev uppmärksammad i både forskningssammanhang och media. Denna avhandling fokuserar på vad klass har för betydelse för skapandet kring normer när det gäller kön och sexualitet. Hon har jämfört två skolklasser på olika gymnasieprogram i deras skapande och upprätthållande av identitet för att skapa sig en bild av vad det innebär att vara ung i dagens samhälle. (Ambjörnsson, 2004)

Ambjörnssons arbete är en stor inspirationskälla då hennes forskning har många likheter med min såsom metodval och observationsmiljö men även för att hennes arbete har medverkat till att vår förståelse av hur unga tjejer upplever vardagen är större idag än för 20 år sedan. Det finns dock mindre forskning som behandlar hur dessa tjejer rangordnar sig inom sin grupp. Tidigare forskning indikerar dock att det finns ett hierarkiskt system inom gruppen kvinnor, varav vissa forskare använder begreppet hegemonisk femininitet (Schipper, 2007; Pyke & Johnsson, 2003). Pyke & Johnsson har i sin studie ”Asian american women and racialized femininities "Doing" Gender across Cultural Worlds” velat visa hur andra generationens Asiat Amerikanska unga kvinnor gör genus med en vit amerikan som

prototyp. Författarna använder sig av begreppen hegemonisk och underordnad femininitet för att förstå och skapa en definition. (Pyke & Johnsson, 2003)

Idéerna om genus och hegemoni kommer från mansforskaren R.W. Connell (2005), som visar att det finns flera maskuliniteter med hierarkiska relationer där några maskuliniteter är dominanta medan andra är underordnade eller marginaliserade. Den maskulinitet som härskar över andra kallar Connell hegemonisk maskulinitet vilken kommer presenteras mer ingående i det teoretiska ramverket. (Connell, 2005). Det har väckt funderingar och frågor hos mig om en möjlig hegemonisk femininitet. Det är detta som jag försöker behandla med inspiration av Connells (2005)_maskulinitetsteori, samt av tidigare användning av den i forskning kring hegemonisk femininitet (Schipper, 2007; Pyke & Johnsson, 2003).

3. Teoretisk referensram

I detta avsnitt presenterar jag de begrepp och den teoretiska referensram som behandlar den teori och litteratur som är av betydelse för uppsatsen.

3:1 Sandra Lee Bartky

Den feministiska teoretikern och filosofen Sandra Lee Bartky författade 1990 boken *Femininity and domination - studies in the phenomenology of oppression* som jag använder mig av i detta ramverk. Den beskriver hennes användning av begreppet "The male gaze", ett begrepp som grundades på 70-talet av Laura Mulvey som introducerade begreppet i artikeln *Visual pleasure and narrative cinema*. (Mulvey, 1973) I Bartkys bok beskrivs även hennes omtolkning och utveckling av Foucaults panoptiska blick som är central i denna studie. Jag kommer använda mig av begreppet i svensk översättning "den manliga blicken" genom uppsatsen och jag kommer även använda mig av Bartkys beskrivning och användande av detta begrepp. Denna blick är högst närvarande i alla mina observationer och har därmed en självklar plats i detta ramverk.

Bartky är en av många som inspirerats av sociologen Michel Foucaults maktteorier och sedan vidareutvecklat dessa för kunna behandla kroppens arena. Foucaults maktbegrepp beskriver makten som en process som utövas i relationerna mellan människor i olika former av sociala sammanhang. (Foucault, 1980) Medan Bartky menar att Foucault är blind för den press som kvinnor utsätts för och hur den *rätta* kroppen framställs. (Bartky, 1990:27f) Med

utgångspunkt i Foucaults maktteorier menar hon att det inte bara är kroppen som är i fokus utan även yttre attribut såsom frisyrier, skor och kläder bedöms. Kvinnan ska dessutom vara mjuk, slät, hårlös och framför allt utan tecken på ålder. (Bartky, 1990:39f) Med en idealbild som är ouppnåelig är kvinnor dömda att misslyckas vilket Bartky menar är upplägget. Begreppet *den manliga blicken* är välanvänt bland feminister för att förstå vad kvinnor utsätter sig för i sin strävan att vara "rätt" eller att vara "godkända". Många kvinnor framförallt i väst utsätter sig för skönhetskorrigering på många olika plan. Det kan vara allt från att använda kläder som döljer "fel" till att få utfört skönhetsoperationer. Enligt Bartky är kvinnor alltid sedda av en "panoptisk manlig betraktare", det vill säga en internaliserad manlig blick som ständigt bevakar, bedömer och därmed håller kvinnokroppen under kontroll. Foucaults panoptism används i ett sammanhang där blicken beskrivs som en betvingande blick, en maktutövning som bygger på synlighet, där övervakarens blick åstadkommer ett effektivare fängelse än mörkret som annars stod för ett sorts skydd för fången som är medveten om övervakningen. (Foucault, 1987/2007:202ff) Bartkys omtolkning och utvidgning av Foucaults panoptiska blick är central för denna förståelse.

"in contemporary patriarchal culture, a panoptical male connoisseur resides within the consciousness of most women: They stand perpetually before his gaze and under his judgement" (Bartky, 1990:72)

Det är enligt henne denna blick som skapar kvinnans uppfattning om sin kropp och sitt yttre. En blick som ständigt är närvarande i varje kvinnas liv. Bartky menar också att utmärkande för denna anonyma patriarkala blick är att den är obunden vilken innebär att även kvinnor kan se med den manliga objektifierande blicken både på andra men även på sig själv. (Bartky, 1990:39f) Den manliga blicken bestämmer, dömer och kontrollerar kvinnan och syftet enligt Bartky är skapa en kvinna underordnad mannen och de kvinnor som kan se med den manliga blicken hjälper till att upprätthålla den rådande samhällsordningen. Bartky använder sig av begreppet "fashion beauty complex" när hon beskriver skönhetsindustrin som producerar kläder som ska glorifiera kvinnokroppen eller skönhetsprodukter som har till uppgift att dölja det som inte anses vara det perfekt. (Bartky, 1990:39ff) Ett begrepp som jag anser är relevant och användbart i min studie då mode och skönhetsindustrin är en del av den vardag som unga västerländska tjejer lever i.

Så som jag förstår och kommer använda begreppet är att det är männen i vårt patriarkala samhälle som värderar och betygsätter kvinnor men att även kvinnor kan ”använda blicken” vilket resulterar i att de hjälper till att upprätthålla den rådande ordningen.

3:2 Judith Butler

Judith Butler är författare till en mängd texter både teoretiska och politiska men i denna uppsats kommer jag att begränsa mig till de delar i hennes teorier som behandlar performativitet och sexualitet. Dessa teorier belyser ”görandet” av genus och heterosexuallitetens självklarhet i min studie.

3.2.1 Performativitetsteorin

”Det finns ingen genusidentitet bakom uttrycken för genus; denna identitet är performativt skapad genom just de ’uttryck’ som sägs vara dess effekter.” (Butler, 2007:78)

Genus är handlingar säger Butler och performativer är ”uttalanden som inte bara utför en handling, utan också ger den utförda handlingen bindande kraft”, som exempelvis giftemål och invigningar (Butler, 2005:100). Denna performativa handling fungerar enbart i den utsträckning som den använder och döljer de konventioner som ursprungligen startat den (Butler, 2005:102). En illusion som skapas genom kroppsliga gester och rörelser upprepas för att därmed bli vardagliga riter (Butler 2005). I min förståelse av genus utgår jag från filosofen Judith Butlers teorier där utgångspunkten är att genus görs genom ständiga upprepningar av handlingar. Jag förstår genus som något vi alla gör dagligen vilket innebär i vardaglig interaktion med varandra. Genus är inte ett uttryck för en inneboende kärna utan istället ett uttryck för de sociala och kulturella konstruktioner som sedimenteras på oss utifrån. (Butler, 2005:10) Det vill säga att genus inte är något naturgivet utan konstrueras socialt. Butler kallar detta genusgörande för performativt och menar att vi gör genus genom hur vi pratar, agerar, rör oss men även genom yttre attribut såsom smycken, frisyrer och kläder. Med avstamp i denna förståelse vill jag titta på hur dessa unga tjejer gör genus med sina kroppar, språk och andra yttre attribut.

3:2.2 Heterosexuellmatris

Heteronormativiteten är den samhälliga maktstruktur som styr vad som anses normalt, naturligt, sunt och riktigt i samhället och heterosexualitet är en av dessa.

Filosofen Judith Butler är omdiskuterad för sina arbeten där hon behandlat relationerna mellan kropp, genus, sexualitet och begäret där hon ifrågasätter heterosexualitet och genusidentitet som naturgivna. Den konstruerade uppdelningen kön/genus samt man/ kvinna menar hon har utvecklats ur det hon kallar den *heterosexuella matrisen* (Butler, 2005) Denna matris begripliggör kroppar, genus, sexualitet, begär och särskiljer femininitet från maskulinitet för att återföras genom det heterosexuella begärets handlingar (Butler, 1990/2005, Butler ur Ambjörnsson, 2004). Att vara ”rätt” och inte avvika, vara begriplig är privilegierade vilket innebär att heterosexualitet blir norm där vissa rörelsemönster, tal och utseenden är mer önskvärda (Butler, 2005:16f) Matrisen bygger på samhällskravet om en genusordning med två tydliga identifierbara kön/genus, ett manligt och ett kvinnligt vilka definieras som varandras hierarkiskt ordnade motpoler. Hierarkin och synen på dessa som motpoler möjliggörs enligt Butler genom obligatorisk heterosexualitet. (Butler, 2005:10)

Med Butlers tankar kommer jag att använda den heterosexuella matrisen som en förståelse och förklaring för den självklarhet som heterosexuell attraktion spelar för dessa unga tjejer i skolan. Med begreppet sexualitet använder jag mig av Skeggs definition som inte enbart innefattar könsumgänge utan även ett system av blickar, begär, känslor, beteenden och skvaller. (Skeggs i Ambjörnsson, 2004:13ff)

3:3 Raewyn Connell (Tidigare Robert W)

Det finns inom den feministiska teoribildningen olika definitioner av kön och genus därför är det viktigt att klargöra mitt användande av begreppet genus.

Jag har valt att använda mig av Connells teori om kön och genus i denna uppsats vars definition jag redogör för här nedan. Därefter kommer jag att presentera Connells hegemonisk maskulinitet samt den forskning som gjort anspråk på eller förslag på en hegemonisk femininitet.

3:3:1 Genus

Connells (Connell, 2003:19ff) menar att genusbegreppet vill belysa de sociala relationerna mellan kvinnor och män istället för att fokusera på biologiska skillnader. Inom dessa sociala

relationer finns olika mönster som bildar det vi kallar strukturer. Genus är därmed att betrakta som en social struktur och inte biologi eller en fast dikotomi i människors liv och personlighet. (Connell, 2003:21f) En struktur där kroppen, rörelserna och kläderna har betydelse för hur vi intar våra positioner i det vardagliga livet.

”Genus är en struktur av sociala relationer koncentrerade till den reproduktiva arenan, och en samling praktiker (styrda av denna struktur) som drar in reproduktiva skillnader mellan kroppar i de sociala processerna.” (Connell, 2003:21)

Enligt Connell undviker denna definition av genus skillnadernas paradoxer. Samhället riktar sig till våra kroppar med fokus på de reproduktiva skillnaderna. Där våra kroppar används i en social process och vårt sociala beteende använder dessa skillnader kallar Connell för den reproduktiva arenan. (Connell, 2003:21) Denna sociala process och sociala beteende vill jag använda mig av när jag studerar för att se hur tjejer positionerar sig både i relation med killarna men främst hur de gör tjejer emellan.

3:3:2 Hegemoni

Jag kommer härnedan beskriva begreppet hegemonisk maskulinitet för att förklara maktutövandet av män både inom gruppen män och inom gruppen kvinnor men även för att klargöra mitt användande och förståelse av begreppet hegemonisk femininitet.

Raewyn Connell har använt sig av begreppet hegemonisk maskulinitet för att förklara maskulinitetsteorin som går ut på att man inte enbart kan titta på gruppen män som en grupp utan att det inom gruppen sker en rangordning mellan olika män och olika typer av manligheter. Inom gruppen finns både dominant, underordnade och marginaliserade maskuliniteter och den hegemoniska maskuliniteten är den som vill härska över andra och ha makt. (Connell, 1995) Begreppet hegemoni relaterar till den kulturella dynamik som möjliggör att en grupp människor kan rättfärdiga sin egen generella överordning i samhället. En hegemonisk maskulinitet är således kulturella ideal kombinerat med institutionell makt som framstår som självklara för människor där mäns generella dominans och kvinnors generella underordning, tas för given.

”Hegemonisk maskulinitet kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så

sätt garanteras (eller förmodas göra det) mäns dominerande position och kvinnors underordnande.” (Connell, 2000:101)

Hegemoni är en historisk föränderlig relation vilket innebär att nya grupper hela tiden kan utmana en gammal hegemoni och skapa en ny. (Ambjörnsson, 2004, Connell, 1995) Ambjörnsson visar i sin avhandling att genus inte är statiskt utan en process som ständigt utvecklas och att manligt och kvinnligt ständigt förändras och är alltså annorlunda i olika sammanhang. (Ambjörnsson, 2004)

Kontentan av användningen av begreppet hegemonisk maskulinitet är som jag förstår det att differentiera gruppen män. Det är också en av huvudanledningarna till mitt användande av begreppet hegemonisk femininitet vilket innebär att det i likhet med Connell inte heller går att titta på kvinnor som en grupp utan att det inom gruppen finns olika femininiteter där en maktutövning sker. Denna över och underordning har diskuterats av många forskare bland annat av den svarta kvinnans underordnad av den vita kvinnan (Mohanty,1993:99) eller den vita amerikanen som mall för Asien/Amerikanska tjejer. (Pyke & Johnsson, 2003) Pyke & Johnsson har i ett försökt att applicera Connells ramverk på femininiteter kommit fram att det finns en skillnad när det gäller samhälleligt maktinnehav.

”Whereas hegemonic masculinity is a superstructure of domination, hegemonic femininity is confined to power relations among women. However, the two structures are interrelated with hegemonic femininity constructed to serve hegemonic masculinity, from which it is granted legitimacy, ” (Pyke & Johnsson, 2003)

En hegemonisk femininitets arena är alltså maktrelationer mellan kvinnor och kan inte jämföras med en hegemonisk maskulinitet vad det gäller dominans eller makt i samhället. En åsikt som delas av Connell som anser att det därför inte finns en hegemonisk femininitet likställd den maskulina då all form av femininitet är underordnad mannen. (Connell, 1987:187f) Det bör inte utesluta att det inom gruppen kvinnor kan finnas en femininitet som innehar en hegemonisk position. Hegemonisk femininitet är ett utforskat område enligt Mimi Schipper som skrev artikeln: *“An adequate conceptualization of hegemonic femininity and multiple femininities has not yet been developed”* (Schipper, 2007) Artikeln behandlar avsaknandet av en hegemonisk femininitet motsvarig den hegemoniske maskuliniteten. Hon menar att trots Connells uppmärksammade teori med mängder av empirisk forskning och

teorier som byggt vidare på Connells idéer så har det ännu inte utvecklats en likvärdig teori kring hegemonisk femininitet och multipla femininiteter. I denna artikel presenterar hon även ett ramverk som är byggt på insikter från Connell och andra som presenterar en definition av hegemonisk maskulinitet och hegemonisk femininitet som tillåter olika konfigurationer inom varje grupp. (Schipper, 2007) En definition som det krävs framtida forskning kring. Hegemonisk femininitet är med andra ord ett begrepp som ännu är relativt oanvänt och outforskat, men det är ett begrepp som kanske kan hjälpa oss förstå rangordningen bland kvinnor och unga tjejer.

4. Metod

I följande avsnitt presenterar jag det metodologiska tillvägagångssätt och den metod som används i uppsatsen och insamling av data. Jag kommer även diskutera de metodologiska överväganden som blivit gjorda under arbetets gång.

4:1 Epistemologiska utgångspunkter

Feministiska teoretiker och forskare har diskuterat kunskaps- och vetenskapsfrågor mycket länge. Att forskningsresultatet inte kan separeras från forskningsprocessen och forskaren, är de flesta eniga i, oavsett feministiska ståndpunkter. Min position som forskare kan därför inte ses som objektiv i kunskapsprocessen utan som ett aktivt subjekt. (Harding, 1986) Därför bör denna forskningsindikation ses som färgad av den sociala kontext som den är producerad i. (Letherby, 2003) Mina erfarenheter inom skolan, som pedagog, och kvinna har givetvis färgat mig i min roll som forskare. Denna feministiska vetenskapskritik har hela tiden varit närvarande på så sätt att jag som forskare ständigt funderat över min egen subjektivitet och reflekterat över de konsekvenser detta kan medföra forskningsprocessen och kunskapsspråket. Med dessa tankar kom jag att tolka det insamlade materialet för att kunna producera en så ”säker” och generaliserbar kunskap som möjligt. Det innebär att jag som forskare ständigt kommer ifrågasätta och reflektera över min positionering i förhållande till mitt ansvar över det kunskapsanspråk jag producerar.

4:2 Metodval

Deltagande observation

Val av metod kan vara problematiskt då det är många övervägande som ska göras för att hitta rätt metod för studien. Deltagande observation är en metod som lämpar sig speciellt bra

då man ska studera grupprocesser, könsrollmönster och interaktion. Att göra en deltagande observation innebär att forskaren studerar, registrerar och tolkar andras kroppsliga och språkliga uttryck och agerande, samtidigt som han eller hon ingår som deltagare i gruppen (Widerberg 2002).

”Om man vill belysa ett fenomen genom att studera det ’in real life’ eller ’in action’, så väljer man observationer som metod” (Widerberg 2002, s 17)

Mitt intresse som forskare är den kunskap som är svårformulerad, enbart kroppslig eller outtalad, den kunskap som man med blicken och hörseln kan få. Jag ville studera dessa tjejers vardag genom att se de vassa blickarna, införstådda nickarna eller höra en harkling. Att dessutom kunna lyssna in på ungdomarnas samtal har gett mig en insikt i deras samtal mellan varandra och gett mig tillgång till känslig information som annars kan vara svår att fånga med andra metoder. Observation som metod bör därmed vara den mest adekvata för denna studie och skolmiljön den bästa platsen då den är dessa tonåringars vardagsmiljö. Deltagande observation ser jag dessutom som ett krav för att få tillträde till annars svårtillgänglig information vilket också är en stor tillgång med denna metod. (Mulinari, 2005, Lundqvist, 2005, Letherby, 2003) Då mitt intresse ligger i den kunskap som många gånger är outtalad, flyktig där blick och hörsel är mina redskap för att studera det outtalade och eller svårformulerade anser jag att observation ger den specifika kunskap jag söker vilket gör att fördelar väger tyngre än nackdelarna. Den metodkritik som jag vill lyfta är att genomföra en observation med integrerade klasser i åldrarna 13-15 år ställde krav på mig som observatör att känna till elevernas ålder vilket jag inte gjorde alla gånger. Detta resulterade i att en del intressant information inte kunde vara med i studien av denna etiska grund där eleverna ska vara 15 år eller äldre. (Vetenskapsrådet, 2008) Det hade varit betydligt enklare att observera en klass där alla observationer var användbara i studien eller fått skriftlig tillåtelse av målskvinna eller målsman för de elever som var yngre. Det finns inte mycket forskning på ungdomar med observation som metod och därmed hoppas jag att ge ett bidrag till vetenskapen. (Ambjörnsson, 2004)

4:3 Urval

Mina erfarenheter som estetpedagog inom grundskolan har gett mig inblick i att den valda åldersgruppen och miljön kan ge intressanta observationer.

Jag har valt att studera 15-åringar för jag anser att högstadieperioden är en väldigt intressant period i tonårstjejjers liv, det är en tid då det sker många förändringar i en ung kvinnas liv och däribland även sociala förändringar. Ska man studera tonåringar så är skolan en given plats då skolan upptar en stor del av tonåringars liv. Här integrerar och socialiserar eleverna samtidigt som det är en plats för normer och strukturer därför har jag valt att lägga studien i skolmiljö. (Widerberg, 2002, Hellspång, 2001), Widerberg, 2003) Mitt intresse och fokus ligger på att studera tjejerna men killarna är också studerade när de är närvarande i observationerna. Jag kommer även att utelägna klass, etnicitet och funktionshinder då det inte tydligt framgick i dessa observationer. Klass har dock en betydelse då det handlar om en viss ekonomi för att se ut på ett visst sätt men mina observationer visade att det lika väl kunde vara kroppen, detaljer och annat som inte kräver en god ekonomi som var lika eftersträvt. Etnicitet var inte heller utmärkande och skolan har elever från arbetarklass till medelklass och ett upptagningsområde över hela staden där skolan är placerad. Det innebär att skolan är mixad med elever som har helt skilda bakgrunder, ekonomi och levnadstandard. Inga elever hade synliga eller mig veterligt några funktionshinder.

4:4 Tillvägagångssätt

Mitt första steg för att uppfylla de speciella krav som ställs på mig som forskare var att ha ett samtal med skolchefen på den aktuella skolan. Under detta samtal berättade jag om vad, hur och vem jag ville studera för att få ett skriftligt medgivande till min forskning. Detta följdes av en presentation för eleverna om min pågående utbildning och min planerade observation i deras klass vilket ledde till kortare diskussioner kring integritet, jämställdhet och forskning. Det gav mig en uppfattning av att eleverna var medvetna om att de skulle observeras och att detta skulle skrivas ner och sammanställas i ett uppsatsarbete där dom skulle vara anonyma. Men även att det var helt frivilligt att delta och att de när som helst kunde välja att inte längre delta. De 15-åriga eleverna som kom att ingå i studien gav sitt muntliga medgivande och jag fick uppfattningen av att dom tyckte det var kul att jag intresserade mig för dom och deras värld. Deras värld är precis vad det är och jag är tacksam över att jag fick det förtroendet att få lyssna in men även delta i deras samtal och jag avser

att förmedla deras verklighet, deras vardagliga villkor på ett sätt som är så sanningsenliga som jag kan.

De ca 100 st elever som observerats under deras estetpass var hälften tjejer. Observationen skedde under estetlektioner där målet var att eleverna skulle arbeta kreativt med sina respektive projekt med material som används på traditionell bild och syslöjd lektioner. Eleverna observerades under sina vanliga estetlektioner under hela terminen, vilka bedrevs en gång i veckan. Eleverna observerades mer koncentrerat under ”öppen verkstad” som pågick några gånger i veckan under 8 veckor. ”Öppen verkstad” är inte traditionella lärarledda lektioner utan en miljö som är till för att främja kreativitet och interaktion mellan eleverna. Det innebär att klassrummet är öppet för alla nior vilket gör det intressant att studera då nya möten sker mellan elever som inte känner varandra sen tidigare. Sammanlagt har eleverna observerats under vårterminen 2008 i 64 timmar och all insamlad data är konfidentiell och har bearbetats så att de enskilda eleverna inte ska kunna urskiljas.

Under dessa timmar då observationen utfördes så lyssnade jag in i deras konversationer och deltog i de som jag blev inbjuden till. Då jag snabbt insåg att det var ett störningsmoment att anteckna under lektionstid så valde jag att använda mig av fältanteckningar. Det innebar för mig att efter en timmes observation anteckna allt så snabbt och exakt som möjligt för att sedan utföra ytterligare en timmes observation med samma antecknings procedur. Detta sätt att anteckna passade väldigt bra in i schemat då de utfördes på raster och pauser vilket medförde minsta möjliga störningsmoment. Fältanteckningar är ett sätt som fungerar bra då man inte vill störa observationsgruppen eller observationen genom att föra anteckningar. (Dovemark, 2007) För att inte inkräkta på informanternas integritet använde jag mig bara av bokstäverna A till F som begynnelsebokstav bland tjejerna och siffran 1, 2 eller 3 för killarna i analysen. Det är enbart de observationer på elever som är 15-år eller äldre som är med i denna studie vilket är viktigt att poängtera då viss observation delvis utfördes i åldersintegrerade klasser.

Observation har ägt rum i en större stad på en grundskola med sammanlagt ca 400 elever från stadens alla delar. På skolan finns ca 100 st 15-åringar varav ca hälften är tjejer. Eleverna i högstadiet går i integrerade klasser där åldersspannet är mellan 13 och 15 år. De elever som var 15 år har observerats under sina vanliga bild och syslöjdspass men även under ”fria” estetpass vilket är ett öppet klassrum för kreativitet med fokus på måla, rita,

skapa och sy. Det är en väldigt avslappnad miljö med musik i bakgrunden som kan främja den egna kreativiteten hos varje elev. Då de ”fria” passen var öppna för alla högstadieelever innebär det att det gavs möjlighet att studera nya möten mellan elever som aldrig tidigare umgåtts. Skolan gav mig skriftlig tillåtelse att utföra studien, eleverna blev informerade om att dom skulle observeras under terminen och de fick möjlighet att inte vara med om de så önskade. Jag uppfattade det som om eleverna förstod informationen men då studien varade under hela terminen är det mycket troligt att de glömde bort att de blev observerade och agerade som vanligt vilket samtidigt var en förutsättning för att få ett forskningsresultat så nära ”sanningen” som möjligt.

4:5 Forskningsetiska övervägande

Att använda deltagande observation som metod innefattar många fördelar men den måste också problematiseras mot de nackdelar och den etik som gäller i forskningssammanhang. Här nedan kommer jag att problematisera kombinationen av pedagog och forskare.

Pedagog och forskare.

Mitt syfte är att studera dessa tjejer i sin vardagliga miljö för att få information så nära verkligheten som möjligt. Skolmiljön tillhör vardagen för dessa tonåringar och det naturliga för dom är också att det finns en vuxen/pedagog närvarande vid varje lektion. Med sin vanliga pedagog, i sin vanliga sal med sina vanliga uppgifter borde vara så nära deras vardagliga skolmiljö som möjligt. Av den anledningen ser jag kombinationen av forskarroll och pedagogrollen som möjlig då jag tror att tjejernas miljö är så intakt som det möjligen går på detta sätt. Min tro är att jag skulle varit ett större störningsmoment för gruppen om jag utför studien som okänd observatör i en annan klass.

Jag har gjort noga övervägande i samband med datainsamlingen gällande etiken kring att kombinera forskarrollen med pedagogrollen och nödvändigheten av relation samt vardaglig miljö för att få möjlighet att göra en observation så nära eleverna som möjligt. Min roll gav mig tillgång till information som jag annars inte skulle få ta del av vilket är en av de fördelar metoden ger. Med anledning av metodens fördelar, vilka jag dessutom anser är ett krav för denna studie så kommer jag att fortsätta denna studie trots min roll som pedagog under dessa lektioner men med en epistemologisk utgångspunkt som är medveten och ansvarsfull inför detta.

5. Redovisning/Analys

I följande avsnitt presenteras empirin följt av analys som vävs samman med delar av den valda teorin. De valda observationerna är representativa för hela studien och för att kunna hantera materialet presenteras dessa fyra stycken. Eftersom de flesta teorier kan appliceras på samtliga observationer, vilket kan innebära upprepningar, har jag valt att presentera en sammanfattning i nästkommande kapitel. Varje observation presenteras med ett citat ur boken "Tusen gånger starkare" (Herrström, 2006)

5:1 Med uppgivet ansikte.

*"Plötsligt har killarna värsta makten över oss. Som individer.
Vem duger, vem duger inte, vem är en sopa?" (Herrström, 2006:14)
Det är de som delar ut poängen. De har en rangskala där de placerar oss."(Ibid s.15)*

Så beskriver en av tonårstjejerna i Herrströms ungdomsbok killarnas bedömning av dom, vilket också är den bild som mina observationer gett. Det är killarnas blick, deras åsikter som verkar bestämma kriterierna för denna rangskala och observationen härnedan är en av många som visar vad som tjejerna bedöms efter. Med teoretikern Bartly användning av "den manliga blickens" vill jag visa begreppets påverkan bland dessa unga tjejer på ett tydligt och enkelt sätt.

Observation 1

"Två killar (2 och 3) sitter och jobbar med en gipsfigur, och tjej F sitter och jobbar själv vid bordet snett bakom, så dom har nog glömt bort att dom inte är själva i rummet. Killarna sitter och pratar om tjejer och jag ser hur F vässar öronen. Jag lyssnar på killarnas samtal. Kille 2 – Tjejer behöver inte ha stora bröst, bara dom är fasta! Kille 3 – Och gärna inte en buske så man behöver en machete för att ta sig igenom! Kille 2 – Har du sett den senaste videon med Beyonce?"

Kille 3 – oh! Yeah! Det finns ingen här på skolan som kan jämföra sig med henne! Tänk om det funnits en sån tjej här, då hade alla killar varit på n. Beyonce är min drömkvinna i hela världen. Kille 2 – Min med. Tjej F har hört hela samtalet och hon tittar på mig, lyfter uppgivet på ögonbrynen och säger – Det är tydligen så man ska se ut!

”Det är tydligen så man ska se ut!” säger F med ett uppgivet ansikte vilket visar att hon anser att det är deras åsikter har betydelse för hur hon och tjejer generellt ska se ut och vara. Visar detta uppgivna ansikte på att hon känner att hon inte kan leva upp till de förväntningar som killarna har på henne och andra tjejer eller är det ett uttryck för frustrationen över att någon annan ska få kommentera och bestämma vilket ideal hon borde efterlikna? Denna uppgivenhet kan ha olika betydelser men de mynnar alla ut i att den manliga blicken styr, begränsar och kontrollerar tjejerna vilket enligt Bartky är dess mål. Hon menar att blicken skapar en idealkvinna som är helt omöjlig att leva upp till vilket kan skapa uppgivenhet. (Bartky, 1990) Killarnas diskussion visar att utseende och sexualiteten tillhör de kriterium som tjejerna bedöms utifrån liksom heterosexualitet som självklar. Att vara snygg, sexig och att uppfattas som heterosexuellt attraktiv har mycket med en tjejs kropp att göra. Flickornas kroppar diskuteras och kommenteras många gånger öppet i klassrummet och det känns som om det är helt legitimt för killarna att studera och bedöma. Bartkys syn på den manlige blicken gör sig väldigt tydligt i denna observation där det anges tydliga riktlinjer för olika kroppsdelar såsom ”...bröst...”ska var ”...fasta” och hårbeklädnad ”...buske...machete..” kontrollerad. Att hårbeklädnad helst enbart ska sitta på huvudet framgår tydligt vilket Ambjörnsson också diskuterar i sin avhandling. Tjejerna i hennes studie får det att framstå som om det naturliga hos tjejer är att inte ha någon hårbeklädnad och om någon inte rakat sig under armarna ses det som en ytterst okvinnlig tjej. (Ambjörnsson, 2004) Det är just kvinnlig flickorna vill framstå som och enligt killarna i denna observation är drömkvinnan ”...Beyonce... min drömkvinna i hela världen...min med”, känd som sångerska/skådespelerska men även för sin skönhet, kvinnlighet, och sexighet. Beyonce är killarnas mätsticka ”... ingen på hela skolan kan mäta sig med henne.” och riktlinjer för hur tjejer ska se ut och hur hon ska se ut. ”...så man ska se ut!” Detta uppgivna ansikte visar enligt mig att hon vet att hon inte är godkänd och att hon dessutom är osynlig då killar som inte ens noterar att hon finns i rummet.

5:2 Sexiga drömmen

”Mimis klaraste dröm, tror jag – fast jag har inte frågat henne – är att kallas sexig. Sexiga Mimi. Och att betraktas som osexig är det värsta som kan hända en”(Herrström, 2006:12)

”Och det verkar som om hon tycker att hennes intelligens, som hon helt klart har, väger lätt i jämförelse med lusten att kallas sexig. Och det omdömet kan bara killarna ge. Alltså hon är helt beroende av killarna.”(Herrström, 2006:14)

Vem är hon, tjejen som vill stå i centrum, som vill synas och vars behov måste befästas i varje ny situation för att ordna hierarkin inom gruppen.

Observation 2

”Tjej A kommer in i bildsalen och slår sig ner vid bordet där jag i egenskap av pedagog ger tre tjejer förslag på motiv och material. Tjej A är en tjej som är mån om sitt utseende, är sminkad och har trendiga kläder liksom de övriga tjejerna vid bordet. Alla tjejerna går i högstadiet men inte i samma klass och det är uppenbart att de inte känner varandra så väl. Tjej A tar en penna och börjar rita lite samtidigt som jag ser att hon spanar under lugg på de andra vid bordet. Helt plötsligt frågar tjej A mig med hög röst ”Varför är killar så jobbiga, varför fattar dom inte?” Innan jag hinner fråga vad hon menar så berättar hon om en äldre kille som var såååå jobbig och som bara tjatade om hur snygg hon var och hur gärna han ville träffa henne. ”Han tjatade så länge att jag till slut gav honom mitt mobilnummer men jag tänker inte svara. Jag kunde se hur de andra tjejerna tittade lite på henne och hur A som pratade med mig egentligen riktade sitt både sin blick och samtal till dom och studerade deras reaktion. När tjej A sen gick för att hämta fler färgpennor studerades hon uppifrån och ner av de 3 tjejerna”

”Varför är killar så jobbiga, varför fattar dom inte?” är ett uttalande som enligt mig görs med hög röst för att dra uppmärksamheten till sig och för att positionera sig i den rådande ordningen i rummet. Uttalande får den eftersökta effekten vilket visar sig genom det intresset som tjejerna visar för varandra.

”... spanar under lugg på de andra..”

”... tittade lite på henne..”

”... riktade både sin blick och samtal till dom och studerade deras reaktion.”

”... studerades uppifrån och ner...”

Outtalat men med ett mycket talande kroppsspråk, visar det tydligt att det sker en bedömning av varandra som är betydelsefull för dem. Ett språk, ett kroppsspråk som genom

Butlers teorier kan kopplas till *görandet* av rätt kvinnlighet och rätt sexualitet. (Butler, 2005) A vill berätta att hon är så oemotståndligt vacker att denna äldre kille blev så intresserad att han blev ”jobbig”. Vilket visar på att utseendet och att visa sig heterosexuellt framgångsrik är av betydelse för hierarkin inom denna grupp. Min uppfattning är att A ville placera sig i den rådande hierarkin i rummet och för att ranka sig berättar hon denna episod med den äldre killen. Att tjejerna visar sitt intresse för varandra i smyg anser jag är ett sätt att läsa av varandra och studera varandra utifrån en sorts mall där utseende och heterosexualitet är viktiga ingredienser.

5:3 Idealtjejen

”.. omtyckt, uppskattad, kan bli älskad. Det betyder att man är snygg! Man märks, man blir sedd!” (Herrström, 2006:13)

Att vara snygg, ung, synas och uppfattas som attraktiv av killarna betyder att man *finns* för bokens karaktärer och även för tjejerna i min observation. Den heterosexuella attraktionskraften är eftersträvbar och avundsvärd.

Observation 3

”En av skolans populära killar (kille 1) kommer in i salen, sätter sig bredvid en av tjejerna och lutar sig trött över bordet. – Uhh! Vad jag har ont i nacken, jag behöver massage!!!! Tjejen bredvid honom är tjej D, som släpper det hon håller på med och börjar massera samtidigt som hon säger – Åh, vad du är jobbig! I grymtar och dom ler mot varandra. Två tjejer (tjej B och tjej C) sitter en bit bort och ler fånigt mot varandra. Jag går mot deras håll och hör tjej B viskande säga till tjej C – Jag kan också massera!! Tjej C tittar bort på tjej D som masserar för fullt och då säger tjej C – D kan få precis vem hon vill, hon har nya kläder varje dag. Varpå tjej B säger –Vad ser killarna hos henne, hon har ju helt skrynkliga händer! Så skrattar dom högt och som jag uppfattar det skadeglatt innan dom tar tag i penslarna och fortsätter sitt arbete.”

Jag uppfattade situationen som att tjej B och tjej C är avundsjuka på tjej D som *”...kan få precis vem hon vill”* och att hur hon klär sig har betydelse för denna avundsjuka *”...hon har nya kläder varje dag”*. Utseendet, kläderna och framförallt att inte se gammal ut är viktigt

för dessa tjejer som uttrycker en oförståelse för killarnas intresse för D som enligt B har "...skrynkliga händer" Att vara ung vilket tjejerna lyfter fram med den kommentaren visar på och kan knytas till Bartlys resonemang kring hur kvinnor i samhället ska vara och agera. Bartly menar att kvinnan ska förutom att agera som barn dessutom se ut som barn också, lena, mjuka, hårlösa och framförallt vara unga eller i alla fall utan ålderstecken eller erfarenhet. (Bartly, 1990:39f) "Vad ser killarna hos henne" är enligt mig ett uttryck som kan knytas samman med "blicken" som tittar, bedömer, kommenterar och bestämmer vilka attribut som ska prieras. Genom att tjejerna ser vilken femininitet som är godkänd under killarnas loop sätts mallen för hur de borde se ut.

Att "...kunna få vem man vill" är enligt mig ett uttryck för det eftersträvbbara i den heterosexuella attraktionen.

5:4 Läderarmbandet

"I centrum står Mimmi. Henne beundrar och avundas vi. " (Herrström, 2006:7)

Betydelsen av att uppfattas som snygg, beundransvärd, sexig och attraktiv av killarna visar sig tydligt i min nästa observation men främst hur maktrelationen mellan tjejerna kan förändras på grund av detta.

Observation 4

"En pedagog är inne i estetsalen för att informera om att det idag kommer en tjej som heter E för att hälsa på som ska börja i skolan. Senare på dagen när jag står nerböjd i en låda av tyger hör jag ett par visslingar och en massa tisseltassel. Innanför dörren står den nya tjejen E som ser ut som om hon är tagen från ett modereportage med ett sminkat ansikte och trendiga läderarmband runt handleden. Eleverna är helt tysta tills hon satt sig ner då ser jag hur tjej D kollar in den populäre killen (1) som hon masserade nacken på häromdagen. Den populäre killen (1) sitter och spanar leende på den nya tjejen E och säger: - Naijce snören! D fnyser lite och ställer sig framför den populäre killen (1) och erbjuder honom lite nackmasssage vilket han tackar ja till. Senare på dagen ser jag hur tjej D har trätt läderband runt handleden."

Att bli sedd och att synas är viktigt men inte av vem som helst eller för vad som helst är den uppfattning jag fått genom arbetet med denna studie. Observationen ovan visar tydligt att det

är yttre attribut såsom kläder, smink och accessoarer har en betydelse för bedömning och rangordning. I denna observation är det den populäre killen (1) som ger den nya tjejen (E) uppmärksamhet för hennes läderarmband men kroppsspråket talar också om att han finner henne attraktiv och att vara sexuellt attraktiv är eftersträvt. Maktarenan i denna observation ligger framför den populäre killens fötter, en arena som han helt kan förändra genom ett leende eller en kommentar om ett armband.

Connells beskrivning av den hegemoniske maskuliniteten kan appliceras på den populäre killen (1) då han besitter både makt och beundran. Han är populär, har fri tillgång till massage och makten att förändra hierarkin bland tjejerna. Han har dessutom makten att styra och sätta upp vilka kriterium som gäller och av de anledningarna anser jag att han passar in i Connells mall för den rådande hegemonisk maskuliniteten.

Denna observation visar enligt mig en situation där en ny tjej (E) kommer in och ändrar den rådande hierarkin genom att den populäre killen (1) visar sitt intresse "... killen spanar leende... ". Tjejen D som annars brukar få 1s uppmärksamhet "... erbjuder nackmassage..." för att försöka återställa ordningen och se var i den nya ordningen hon finns nu. Den nya eleven (E) utmärker sig med både kläder, smink och accessoarer vilket noteras av den populäre killen (1) i klassen vilket i sin tur är en anledning till att tjejen (D) uppmärksammar detta och påverkas av detta då hon senare kopierar den nya elevens stil. När jag applicerar Connells maskulinitets teori på maktrelationen mellan tjejerna i denna observationen förklarar den situationen som att den nya tjejen (E) har övertagit rollen över hur den rådande (hegemonisk femininitet) tjejen ska se ut, rollen sattes genom den populäre killens intresse. Detta gav sig uttryck när den annars självsäkra D försöker kopiera stilen som den nya tjejen har genom att klä sig med samma accessoarer "... läderband... ".

6. Sammanfattande diskussion

Eftersom att de valda teorierna är applicerbara till alla observationerna så kommer jag i detta kapitel att sammanfatta genom att återknyta till teorierna.

6:1 Blicken

Det har under analys arbetet utkristalliserats några fenomen som är genomgående i alla observationerna och det är den ständigt närvarande blicken. Bartky använder begreppet *den manliga blicken* och förklarar den som den blick som objektifierar kvinnan och hennes kropp. Denna blick är inte enbart en mans blick utan inkluderar bland annat även modemagasin, reklam, musikvideor, film som har en stor påverkan i de västerländska tonåringarnas liv. (Bartky, 1990:63-82) I modemagasinen framställs kvinnor som modemedvetna, sexiga och lättillgängliga. Blicken kan enligt Bartky även ses av tjejer vilket innebär att bedömningen sker både på en samhällsnivå, av killarna men även av andra tjejer och även av tjejen själv. Tjejen bedömer och ställer krav på sig själv genom att se på sig själv med *den manliga blicken*. Kroppar har haft och har en central roll i denna bedömning då det är kropparna som oftast öppet kommenteras, bedöms och antingen godkänns eller inte av blicken.

I alla observationer är den kvinnliga kroppen i fokus men i observation nr 2, där två killar diskuterar kvinnokroppens vara framgår det tydligt att den ska kontrolleras. En del av denna kontroll gäller kvinnokroppens behåring som måste trimmas och uppfattas som onaturlig av många killar och tjejer. (Ambjörnsson, 2004) Bilden som växer fram ur killarnas diskussion är en kvinna känd för sin kvinnlighet, sexighet och som ständigt arbetar med sitt utseende och ändå blir retuscherad på bild. En drömkvinna som ingen eller väldigt få kan leva upp till vilket kan resultera i uppgivenhet som hos den tjejen som lyssnade in på deras samtal. Förutom kroppen har även kvinnokläderna och accessoarer fått större betydelse för rankingsystemet där Bartly anser att modeindustrin har till syfte att glorifiera den feminina kroppen genom att tillverka produkter som ska gömma kroppens brister och *fel*.

"Good clothes, new clothes, this year's clothes will cover up my flaws, straghten me out, measure me up to the approving eye" (Bartly i Young,2005:66)

Blickens makt är verkligt stark och påverkar kvinnor i alla åldrar men kanske främst unga kvinnor som fortfarande försöker positionera sig i livet. Den vakande blicken är med dom ständigt, varje dag i alla vardagshandlingar.

6:2 Iscensättande

Det är mycket tydligt i observationerna att dessa tjejer varje dag gör genus genom performativa handlingar vilket syns utmärkt i min studie i hur de använder både sitt språk, sina beteenden och sina kroppar. I det outtalade som att sätta sig med korsade ben eller att slänga med sitt hår på ett visst övar de på de *rätta* handlingar som gör dom till den *rätta femininiteten*. Det talade som att vara tillgänglig för att ge massage på killar eller att högt deklarerat sin status hos det motsatta könet för att med ord visa och öva på den eftersträvar kvinnligheten. Performativitet enligt Butler betyder att genus inte är att vara utan att *göra* och detta *görande* visar sig i flickornas beteenden på många olika sätt i observationerna. (Butler, 2005:9f)

6:3 Heterosexualitet

Det som genomsyrar alla observationerna är den norm som bildas när heterosexualitet ses som obligatoriskt och det enda rätta sättet att vara. Med norm menar jag det av samhället accepterade svaret på sexualitet, det som anses som det vanliga och därmed normalt. Det finns en självklar heterosexualitet som ger sig uttryck i den förväntade sexuella attraktion som återfinns genom denna studie. Butler kända begrepp den heterosexuella matrisen är en förklaringsmodell för den socialt sett obligatoriska heterosexualiteten. Det uttrycker vem som är socialt godkänd och vem som inte är det vilket innebär att heterosexualitet är eftersträvt (Butler, 2005:10ff) Samtliga observationer som blev gjorda i samband med denna studie är genomsyrade med heterosexuell attraktion som självklar.

6:4 Hegemoni

Enligt Connell så har den hegemoniske maskuliniteten makt och kontroll. Han kan vara framgångsrik, snygg, muskulös, rik, filmstjärna, och oemotståndlig för kvinnor. Det kan även vara en fantasifigur och sammantaget är det väldigt få män som helt förkroppsligar den hegemoniske mannen. Då den hegemoniske mannen är föränderlig betyder det att den ständigt utmanas i varje ny kontext och kan därför variera. (Connell, 1995) I min tolkning av

Connells hegemoniske maskulinitet passar killarna i denna studie in då de i de allra flesta fall är killar som är populära och med det menas att de har fri tillgång till massage och att de har makt att påverka maktrelationerna mellan tjejerna. De är dessa killar/dessa män som med sina kommentarer eller bara en blick rangordnar tjejerna baserat på deras yttre behag.

En hegemonisk femininitet, i denna studie, ska vara väldigt mån om sitt utseende. De ska vårda sin kropp så de förkroppsligar bilden av idealkvinna som killarna satt upp. Genom att sminka sig, ha trendiga kläder, inte se gammal ut och att använda kroppen på ett sätt som uppfattas som sexigt så kan de komma närmare det ideal som är ouppnåbart. En hegemonisk femininitet agera på maktarenan mellan tjejer och liksom den maskulina måste erövra positionen och då den är föränderlig även upprätthålla den. Ett sätt att utöva makt i gruppen är att även som tjej kommentera och bedöma de andra tjejernas kroppar och accessoarer. Genomgående i mina observationer återfinns betydelsen av att se ut på rätt sätt vilket innebär att smink, kläder, accessoarer och inneha rätt sexualitet.

Det bör poängtera att det fanns tjejer som inte ville delta i detta ”spel” men som ändå blev påverkade och till viss del styrda av de kommentarer och den stämning som var. Med det menar jag att de var tysta betraktare på avstånd men som i högsta grad blev påverkade genom att även deras kroppar kommenterades och bedömdes. Då mitt intresse varit att studera maktrelationen med fokus på en eventuell hegemonisk femininitet har dessa tjejer ständigt varit närvarande med outtalade kroppsliga handlingar som snarare styrkt tesen om att även de blir styrda av den rådande hegemonin i klassrummet.

7. Avslutning

I följande avsnitt diskuterar jag resultatet och avslutar min studie genom att besvara frågeställningen, som presenterades inledningsvis. Jag drar egna slutsatser som är baserade på den information som har presenterats i de tidigare kapitlen.

Det har i väst skapats en kvinna som väldigt få kan leva upp till men många eftersträvar. Vi blir ständigt utsatta för tidningarnas bilder på kvinnor, smala, vältränade, solbrända, stora bröst, vita perfekta tänder osv. Vi får reda på hur vi ska göra för att bli som dessa tjejer genom ansiktsbehandlingar, dieter och skönhetsoperationer. Vem är det som skapat denna kvinna? Denna kvinna som färgar sitt hår, använder makeup, klär sig i obekväma högklackade skor samtidigt som hon ler. Det är en helt omänsklig och onaturlig tjej där utseendet är högre värderat än mycket annat.

När observationen gjordes blev var jag förvånad över enkelheten och tydligheten vilket skapade en känsla av att jag ibland tillfrågades om vad som var rätt eller fel. Denna enkelhet och tydlighet har jag valt att visa genom att göra enkla kopplingar mellan analys och teori för att försöka visa dessa tjejers tydliga vardag. När tjejer kollar in varandra så som i min observation sker enligt mig en bedömning baserad på utseende för att placera sig själv i hierarkin inom gruppen tjejer med mannens bekräftelse/godkännande som mål. Denna hierarki skulle kunna förstås med hjälp av Connells teori om den hegemoniske mannen med den skillnaden att den hegemoniske mannen söker status/bekräftelse inom gruppen män (Connell, 2000) men även tjejerna söker status/bekräftelse hos samma grupp, gruppen män. Kriterierna för en hegemonisk kvinnlig motsvarighet till den hegemoniska mannen i denna observation ska uppfylla kriterier som övervägande handlar om tjejernas utseende. Tjejerna ska ha snygga sexiga kroppar och se ut som fotomodeller, sångerskor eller skådespelare. Massmedias framställning av kvinnor som blivit normen för kvinnan (Hirdman, 2001) som ingen eller väldigt få kan leva upp till. Enligt Petrell (1996) är det reklamens framställning av kvinnor som är förklaringen på bilden av kvinnan som norm för mannens kvinnoideal.

Forskningsfrågan:

Hur konstrueras och organiseras maktförhållande mellan femininiteter inom denna grupp av 15-åriga tjejer i skolmiljö?

Svar:

Jag hävdar att det inom gruppen tjejer finns flera olika femininiteter med olika erfarenheter och status. Inom gruppen pågår det ständigt en maktrelation emellan som baseras på att vara eller se ut på *rätt* sätt. Detta *rätta* konstrueras i relationen med killarna genom *den manliga blicken* som sätter ordningen, en rangordning som baseras på en fantasitjej som ingen kan leva upp till. Ur denna osäkerhet skapas en maktarena inom gruppen tjejer där de kommenterar och bedömer varandras kroppar, hår, utseende etc med ett godkännande från killarna som mål. Flickornas strävan efter att vara den *rätta* kvinnan är inte naturlig utan kulturellt skapad av dessa manliga och monetära intressen som vill undertrycka och exploatera kvinnan.

Jag anser också att det finns en hegemonisk kvinnlighet som i likhet med den hegemoniske maskuliniteten är i vissa fall ouppnåbar och föränderlig beroende på kontext men med den stora skillnaden att konstruktionen av kvinnlig hegemoni sker utanför gruppen kvinnor. Den hegemoniska kvinnligheten sker genom den manliga blicken som kommer från den hegemoniske mannen som förändras beroende på situation. Vilket betyder att den hegemoniske kvinnligheten förändras ständigt beroende på situation men konstruktionen sker alltid genom den manliga blicken som kommer från den situationsrådande hegemoniske mannen.

Jag anser att denna studie kan indikera att den hegemoniske femininiteten är förebild och eftersträvbar för dessa 15-åriga tjejer vars kriterier bestäms i spegling av mannen. Studien indikerar att den manliga blicken blir normen för vad dessa 15-åriga tjejer eftersträvar och bedömer varandra efter denna mall. Denna mall tenderar att fokusera på enbart det visuella med flickors kläder, kroppar och kvinnlighet som enda fokus. Denna studie är alldeles för liten för att dra några slutsatser men ser den som en intressant förstudie för fortsatt forskning och fördjupning inom området. Avslutningsvis vill jag komma med förslag på framtida forskning där jag tycker att det kunde vara intressant att se hur makthierarkin mellan tjejer tar sig uttryck och dess konsekvenser. Jag ser även ett behov att utveckla och definiera begreppet hegemonisk femininitet i mer omfattande studier av tjejer och kvinnor i grupp på olika nivåer och sammanhang.

Anna B Carlsdotter

Genusvetenskap C

8. Referenser

- Ambjörnsson, Fanny (2004) *“I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasieelever”* Ordfront förlag, Stockholm
- Bartky, Sandra Lee (1990) *“Femininity and Domination: Studies in the Phenomenology of Oppression”* New York Routledge
- Berggren Inger (2001) *Identitet, kön och klass: hur arbetarflickor formar sin identitet*. Acta: Göteborg
- Butler, Judith (1990/1999) *“Gender trouble: Feminism and the Subversion of Identity”*, Routledge, New York.
- Butler, Judith (2005), *“Könet brinner – texter i urval av Tiina Rosenberg”*, svensk översättning av Lindeqvist Karin, Natur och Kultur, Finland 2005
- Butler, Judith (2007) *“Genus trubbel, feminism och identitets subversion”* Göteborg, Daidalos
- Connell, R.W (2005) *“Masculinities”* University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California.
- Connell, R.W (1995) *“Maskuliniteter”* Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg.
- Connell, R.W (2003) *“Om Genus”* Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg.
- Connell, R.W (2000) *“The men and the boys”* Cambridge, Polity
- Dovemark, M. (2007) *“Etnografi som forskningsansats.”* I J. Dimenäs (red.). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber.
- Foucault, M., (1980). *“Power and knowledge: selected Interviews and Other Writings 1972-1977.”* London: Harvester.
- Foucault, Michel (1987) *“Övervakning och straff. Fängelsets födelse.”* Arkiv, Lund
- Ganetz, Hillevi & Lövgren, Karin (1991) *“Om unga kvinnor; identitet, kultur och livsvillkor.”* Studentlitteratur Lund
- Grewin, Ann-Margret, (2001) *“Unga flickor skriver in sig i sin kultur”* Stockholm
- Harding, (1986)
- Hellspong, Lennart (2001) *“Metoder för brukstextanalys”* studentlitteratur, Lund
- Herrström, Christina (2006) *“Tusen gånger starkare”* Bonnier Carlsen Bokförlag AB, Stockholm
- Hirdman, Anja (2001) *“Tilltalande bilder – Genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt”* Atlas, Stockholm.

- Letherby, Gayle (2003) *"Feminist Research in Theory and Practice"* Open University Press, Buckinham.
- Lundström, Catrin (2007) *"Svenska latinor – ras, klass och kön ur Svenskhetens geografi"*, Lundqvist, Åsa, Davies, Karen, Mulinari, Diana (2005) *"Att utmana vetandets gränser – en bok om metod, metodologi och epistemologi"* Liber, Malmö
- Lundqvist, Åsa (2005) *"Det uttalade och outtalade. Om tolkningsarbete i historiesociologiska studier"* ur Lundqvist, Åsa, Davies, Karen, Mulinari, Diana (2005) *"Att utmana vetandets gränser – en bok om metod, metodologi och epistemologi"* Liber, Malmö
- Mattsson, Tina (2005) *"I viljan att göra det normala – en kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården"* Egalité, Malmö
- Martinsson, Lena & Reimers, Eva (2008) *"Skola i normer"*, Malmö Gleerups
- Mohanty, Chandra Talpade (1993). "Med västerländska ögon. Feministisk forskning och kolo- nial diskurs". Ingår i Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria och Thörn, Håkan ed. (2005). *Globaliseringens kulturer: Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Mulinari, Diana (2005) "Forskarens biografi och situerad kunskapsproduktion" ur Lundqvist, Åsa, Davies, Karen, Mulinari, Diana (2005) *"Att utmana vetandets gränser – en bok om metod, metodologi och epistemologi"* Liber, Malmö
- Mulvey, Laura (1973) "Visual pleasure and narrative cinema" Artikel i Screen, England
- Petrelli, Katarina (1996) *"Kvinnan som medel för marknadsföringsåtgärder – en kvinnorrättslig studie av reklamens kvinnobild och jämställdheten mellan könen"* Helsingfors Universitet, Helsingfors.
- Pyke, Karen D and Johnson, Denise L (2003) "Asian American Women And Racialized Femininities: "Doing" Gender across Cultural Worlds"
- <http://gas.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/1/33>
- Schipper, Mimi, (2007) *"Recovering the feminine other: masculinity, femininity, and gender hegemony"* Published online 15 feb 2007, Springer Science Business Media, Theor Soc (2007) 36:85-102, DOI 10.1007/s 11186-007-90022-4
- Young, Iris Marion (2005) *"On Female body experience – Throwing like a girl and other essays"* Oxford University press.
- Werner, Ann (2009) *"Smittsam - En kulturstudie av musikbruk bland tonårstjejer"*, Umeå: H:ström - Text & Kultur.
- Widerberg, Karin (2002) *"Kvalitativ forskning - i praktiken"* Studentlitteratur, Lund.
- Widerberg, Karin (2003) *"Vetenskapligt skrivande – kreativa genvägar"* Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (2008). "*Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*"

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>. Laddades ner: 081220. Tid: 09:21. Elanders Gotab.